

3) pressure from authorities on public and municipal mass media; 4) relaxedness and vulgarization of oral speech, violation of the principles of language culture.

Some jargons have got additional meanings that are not documented in the corresponding jargon dictionaries. They are one of the most effective means of carrying an expressive evaluation that often transfers not only negative processes, states and actions, but they can be an expression of language aggression, vulgarization of both individual public spheres and journalists.

Many jargons are calques of the corresponding Russian keywords or they can be lexical items that are written in accordance with Russian orthoepy.

Key words: literary standard, jargons, stylistic role, sphere of use, emotional and expressive coloring.

UDC 811.161.2'373.2

A. I. Veresh,

канд. філол. наук, доц.,

*Ужгородський національний університет,
доцент кафедри української мови*

РОЛЬ КОЛЬОРУ В РОМАНІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»

Стаття присвячена вивченню ролі кольору як складника поетичного стилю Сергія Жадана у романі «Інтернат». Досліджено особливості та функційне навантаження барволексем, що нерозривно пов'язані з сюжетом твору, адже колір віддзеркалює сприйняття автором світу і має важливе ідейне навантаження та потужний емоційний вплив на читача.

Ключові слова: барволексема, білий колір, кольороназва, чорний колір, світло, символічне значення, темнота.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересу вчених до ролі кольору у творах майстрів слова, адже в доборі кольорів, їхніх відтінків і різних способів відбивається своєрідність авторського бачення й розуміння світу. Безперечно, певним у цьому плані є дослідження кольору в романах Сергія Жадана.

Роман Сергія Жадана «Інтернат» все частіше привертає увагу мовознавців. Ми брали до уваги дослідження ролі літературно-художніх антропонімів у тексті. А роль барволексем тут очевидна. У творі яскраво простежується символіка кольору. Ми вважаємо, що символічне використання кольору нерозривно пов'язане з сюжетом твору.

Аналіз досліджень проблеми. Лексика на позначення кольорів уже кілька десятиліть привертає увагу дослідників завдяки своєму семантичному багатству, активності використання, різноманітності джерел походження.

Колір віддзеркалює сприйняття автором світу і має важливе ідейне навантаження та потужний емоційний вплив на читача.

Вивчення кольористики в українському художньому мовленні особливо активізувалося в кінці XX століття. Так, О. Дзівак та А. Критенко ґрунтовно дослідили лексико-семантичну структуру назв кольорів. Висвітлювалися значення і функціонування кольоративів у художніх текстах (С. Я. Ермоленко, Л. О. Супрун).

Проблема семантики кольоративів та їх естетичної значущості в художньому тексті постійно перебуває в полі зору науковців (І. Бабій, Г. Губарева, В. Дзюба, Т. Ковальова, Л. Пустовіт та ін.).

Дослідження колірної лексики в сучасному мовознавстві об'єднують самостійну галузь – лінгвістику кольору, завдання якої – лінгвістичне осмислення мовної картини кольору не за фізичними ознаками, такими як тон, яскравість, насиченість, а на виявленні їх словесного багатства і розкритті їхньої внутрішньої форми, пізнанні різних семантичних перетворень і символізації, властивої для певного етносу.

Ми вже досліджували використання кольорів у романі Любка Дереша «Три п'ятьми, або на краю світу» [1] та частково у романі Андрія Кокотюхи «Червоний» [2].

Метою нашої статті є дослідження ролі кольору як складника поетичного стилю Сергія Жадана. Наше завдання – з'ясувати особливості та функції невантаженого барволексем у романі Сергія Жадана «Інтернат», визначити їх роль у тексті.

Об'єктом дослідження є роман «Інтернат» Сергія Жадана.

Предмет дослідження – лексеми на позначення кольору, вилучені широким суцільною вибіркою з вищезазначеного роману.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі методи: описовий, метод компонентного аналізу, метод функційно-стилістичного аналізу.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше досліджується роль кольору в системі індивідуального стилю Сергія Жадана, установлюються особливості символічного використання кольору.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати дозволяють визначити роль барволексем, виявити основні тенденції колірної картини світу творів Сергія Жадана.

Практичне застосування визначено тим, що мовний матеріал може бути використаний у викладанні розділів лексикології та стилістики.

Якщо у Любка Дереша чорний і білий кольори протиставляються, є антонімами, то у Сергія Жадана вони виступають у парі, доповнюють один одного. І біла, і чорна барва у романі «Інтернат» – барва смутку, війни, розрухи, страждань, болю, страху, безвиході.

Літературний критик Ганна Ульора зазначає, що важливими є «два основні символи роману: дорога і пси» [7]. Ми вважаємо, що варто додати також і колір. Колір відіграє важливу роль у побудові сюжету, відображає думки, почуття героїв, налаштовує на позитив чи негатив.

Сама обкладинка роману «Інтернат» чорного кольору, що переходить у сірий. На чорному фоні білими літерами виділяється прізвище та ім'я автора, а також червоним кольором виведено назву роману. Чорне асоціюється зі спаленими містами і селами, з згарищем, а червоне – з полум'ям від згарищ, з пролитою кров'ю. Ці кольори – кольори війни.

У романі найчастіше фігурують саме чорний і білий кольори – ахроматичні, які відрізняються один від одного тільки світлістю. Сюди зараховують і всі проміжні між ними сірі кольори. Автор багато місця відводить на опис місцевості, неба, людей, а чорний колір супроводжує головного героя весь час. Ми знаємо, що події у романі відбуваються в сніні. Але на сторінках роману буде більше чорного снігу, ніж білого. Напр.: «*Памя визирає у вікно, розглядає чорний сніг і чорне небо...*» [5, с. 13]; «*... серед чорних снігів, у чорноті, наповненій птишиним криком...*» [5, с. 226]. Іноді сніг набуває

темно-синього кольору: «Темно-синій сніг підтікає водою...» [5, с. 14]; «Сніг аж синій до кольору, з чортими підталинами на узвишсях...» [5, с. 258].

Давидівська назва гнилий сніг характерна для опису темно-жовтого кольору: «Гнилий сніг! – темно-жовтий, ніби гнилий, ніби помер кілька днів тому й тепер гниє на своєму повітрі. У деяких місцях жовті плями розлізлися й стали зовсім чорними... Біжить повз жовтий мертвий сніг і посічені дерева. ...І що далі йдеш, то темнішим довкола стає сніг. Аж раптом його не стає зовсім – лише темний шкрябанний ґрунт між деревами. І дерева теж вигорілі. І все довкола просякнуте кров'ю і пожемою» [5, с. 270–271]. Герої потрапляють на територію, де недавно відбувся вбивство. Шлях пролітої крові сніг став темно-жовтим. Це було страшне видовище, не вважалося машию перелякано запитував: «Що зі снігом?» [5, с. 270]. Цікаво, що уві сніг героя бачить білий сніг, але це сніг холоду, сніг смерті: «Але нікого не бачить, лише білий сніг до самого обр'ю. ...знову ним бреде, замерзає в ньому, губиться, намагається вийти від смерті. Хоча як ти від неї втечеш – по такому снігу? Не втечеш, навіть не сподієся. Сніг робить безпорадним, беззахисним. Одного разу ти провалюєшся в нього, він пропикає тебе до кісток, потім уже ніколи не пробудеся цього дотику смерті...» [5, с. 285].

Білий колір усе збільшує і підкреслює, він стає маревом, затуляє в лещата маревності: «Довкола стільки білого, наче всі інші кольори зникли, залишився тільки білий. Він тягнеться, скільки сягає зір, безкінечна білизна, глибока й нерухома, аж до горла... виступає біле марево довкола... Біла-біла поверхня життя. Білий-білий простір, з яким ніхто не допоможе» [5, с. 323].

Білий колір викликає страх, який важко подолати: «Лише біла моторош заливає тебе підступає під ноги. Ступиш туди – вийдеш з іншого боку життя» [5, с. 169]; «...виступає білий простір тягнеться кудись потойбіч життя. Таке враження, що ніколи не виберешся із цієї долини, із цієї пастки...» [5, с. 267].

У Любка Дереша білий колір – колір чистоти, радості, символ невинності, він пов'язаний з денним світлом, Божим світом, тобто виступає антиподом чорного [1, с. 14]. У Сергія Жадана білий колір має, як зазначає О. Потапенко, «протилежну символіку: він знак порожнечі, безтілесності, мовчання, смерті» [6].

Такий білий колір є небезпечним, він не пов'язаний із силами добра, він має таку ж символіку, як і чорний. «Чорний колір містить виразний оцінний момент – негативну оцінку чогось або когось. Широкий діапазон значень цього кольору мотивується тим, що його вважають початком кольороутворень. Чорний виступає переважно у значенні «негативний», «ганебний» [4].

Чорний колір частіше виступає символом трагедії, смутку, печалі, смерті, невинності. Темними кольорами змальоване довкілля: чорне від незібраного з минулого року соняшника поле, темна соняшникова пройма, темніють мокрою шерстю голі вершини, чорні лунки, чорна низька лісосмуга, чорний простріляний наскрізь ліс, темні будинки, чорне кам'яне річище траси, чорна ніч, чорні липи, чорна вода, чорні яблуні, чорна дорога, чорний незібраний город.

У Жадана часто чорний позначає не тільки колір природних явищ у темну пору року, важкість грозових хмар (чорні хмари), а й відтворює емоційне враження від споглядання природи, почуття людини, актуалізуючи переносне значення слова (чорне повітря, чорний дощ, чорний вугільний простір, чорні, як газетні заголовки, шовковиці, чорні душі).

Цікаво автор змальовує зимове небо війни, використовуючи ті ж самі темні кольори. Мокрі небеса, срібні і вологі супроводжують героя весь час. «За вікнами

розливається темне срібло січневого неба» [5, с. 76]. Іноді небо лякає «темними нитками диму», сутінками, що «наповнюють собою, наче фіолетовим баранином простір». «Дощ із туманом наповнюють ґрунт водою, і небо від такої кількості води схоже на потопельника при березі – набрякле, із синім відливом на сірому тлі» [5, с. 81]. «Небо темніє, лісосмуга насувається чорною масою» [5, с. 171]. Темний колір містить у собі небезпеку. І навіть там, де небо у світлих кольорах, обов'язково будуть присутні темні предмети: «...на обрії, де світло небес відливає молоком і оливою, стоять труби комбінату – високі, холодні, мертві» [5, с. 51]. Світлим, навіть кольоровим, небо стає під час обстрілів у місті. Хоча тут присутні яскраві кольори, радісних емоцій опис не викликає: «Небо з темного стає рожевим, синім, підсвічується, глухо підхоплює кожен вибух. ...порожнє місто, кольорове небо, великий туман, з якого виростають чорні липи» [5, с. 103].

Туман у романі лякає героя невизначеністю, таємничістю, він також темний і страшний. («В парку туманом застелило все: відчуття, наче проходиш крізь стіну, залишаючи за собою світ живих...») [5, с. 141].

Дещо світлішими тонами змальовує автор густий ранковий туман, що бачиться за вікном, який «осів, ніби сніг із гір зійшов у долину». Цей густий туман описує так: «суцільне молочне тло, срібло-тьмяне, безкінечне. І десь там, у цьому суцільному молоці, весь час гримить і зблискуює жовтими вогнями, трицилиндровими виснажливими автоматні черги... З долини тягнє димом, дим заплітається в туман, і темне пасмо в сивому волоссі померлого, й одразу ж повертається відчуття страху і небезпеки» [5, с. 133]. «Дощ припинився, туман осів у долину, мов перекип'ячене молоко» [5, с. 115]. Хоч туман і молочного кольору, але не радісного, бо асоціюється з погейбичним світом, він, як саваном, огорнув землю.

Дуже часто автор використовує іменники-синоніми темрява, п'ятьма, чорнота. У тлумачним словником знаходимо такі дефініції до слова темрява: «1. Відсутність світла, освітлення; п'ятьма, темнота. // Темне, неосвітлене або погано освітлене місце; неосвітлений простір. 2. перен. Щось незрозуміле, невідоме. 3. перен. Відсталість, некультурність, неписьменність» [3, с. 1440].

Паша боїться темряви («раптом на нього хтось вийде з вогкої темряви» [5, с. 43]), він «вслухається в темряву», іде в темряву «і рука провалюється в темряву, ти зап'ястя, по плече, по плече, нізащо, говорить собі востаннє й провалюється в чорноту» [5, с. 192], «робить обережний крок», він виходить із темряви, як із пекла. («Усе дивляться на Пашу, як на демона, що з'явився з темряви і порушив загальну тишу. Діти лякаються його великої темної постаті...») [5, с. 223]. Темрява може не тільки мовчати, але й говорити, не розуміти («У темряві хтось стоїть, проте хто там – не зрозуміти. Так, ніби це темрява до них і говорить» [5, с. 105]). Як у захисток, у темряву ховаються солдати. Темрява іноді набирає іншого кольору: вона стає маслянистою, синьою. Пор.: «Але запальничка заїдає, лише іскри летять у синю вечорову п'ятьму» [5, с. 189]; «...Ось тут, у заплітованому сквері, серед чорних снігів, у чорноті, наповненій пташиним криком і сигналами локомотивів...» [5, с. 226]; «Місяць розмаїчується небом, рухається в бік ночі, залишає за собою пустку й чорноту» [5, с. 306]. Чорнота, як монстр, виходить із землі, яку розірвали снаряди: «...ґрунти розступились, випустили із себе всю цю чорноту, яка розповзається тепер січневим небом, забуває собою всі отвори й щілини» [5, с. 167]; «Стає зовсім тихо і просторо, все наповнене чорнотою, все нею залише» [5, с. 292].

Привертає увагу опис місяця. Він є якоюсь частинкою світла, що розвіює темряву, дає надію на вихід із ситуації. «Раптом у доколінній чорноті проступає

... і він вивалився просто на них, і все раптом стало чорно і близьке. Ніби в дитячій спальні хтось вмикає світло, аби розігнати страхи й пережити, що під ліжком немає жодних монстрів» [5, с. 293]; «... виокруглюється місяць, зашвиляючи золотом холодне залізо машин» [5, с. 298].

У творенні індивідуально-авторських кольористичних епітетів, які відображають встановлену митця на увиразнення, посилення поетичної думки, можемо простежити звернення С. Жадана до рельєфності кольористичного образу: «Туман зовсім розмокнувся, і над містом висить круглий, кольору підсохлого сиру місяць, який вичинений знизу червоним, мовби його вмочили в теплу кров. Небо порожне-порожне, жовтої лірки, жодного руху, жодного голосу. Від цього ще страшніше» [5, с. 182]. Небесне світило і яскраво-жовте, і золоте, і кольору підсохлого сиру. Це все – відтінки жовтого кольору, кольору світла, чистоти і ясності. А червоний колір асоціюється з війною, кров'ю і вогнем.

У чорних кольорах зображено місто, вокзал, будівлі: «Пашиа озиралася – здалося їй, що темніє віддалік, мов хит, що з розпачу викинувся на берег. Вікна чорні, як вогніми вимазані, жодного руху, жодного голосу. Від цього ще страшніше» [5, с. 99]. У розбитих дверей домів «вибігає темнота, ніби чорна вода» [5, с. 103]. «Пашиа озиралася на місто й зовсім його не бачить. Бачить лише чорну яму, над якою, наче вивернені змії, висять великі чорні дими з довгими хвостами. Так, мовби хтось викачує з міста душі. Й душі ці – чорні, гіркі, чіпляються за дерева, пускають коріння в землю, ніяк їх не вирвеш» [5, с. 115]. Дим має і колір, і в'язкість: «... підіймається великий чорний дим, настільки маслянистий і настільки чорний, ніби там трупи палають» [5, с. 73–74]. Палац культури «чорний, вигорілий із середини» [5, с. 183]. Під час подорожі Пашиа буде наштовхуватися на чорні отвори дверей, на чорний перон, на чорні мітки на стінах і парканах, на темні й неживі будинки. Навіть про свій дим Саша говорить, що він «скожий на половинку чорного хліба».

Як і довкілля, у темних кольорах зображені люди. У бійців, що відступають, чорні від бруду обличчя, чорні подерті шапочки, чорні від мастила руки. Один із бійців вигукнув шахтаря: «Чорне волосся, темні й від цього недовірливі очі, тил в'ється в доріжки на обличчі» [5, с. 24]. Деякі бійці чорні від диму і алкоголю, у них чорні промерзлі пальці. Ворожі солдати теж брудні, у чорних наколінниках, недовірливі. «Брудна форма, перемазані димом обличчя, важкі накипи землі на взутті. І прапор твоєї баштою – темний і замащений, мов бит, який довго прикладали до відкритої рани» [5, с. 78]. Лікар у білому халаті теж брудний: «Черевки перемазані вуличним бовтаном, та й увесь він – перемащений: кров'ю, йодом, чорною землею» [5, с. 313].

Такими ж темними кольорами змальовані цивільні: дівчинка з чорним смоляним волоссям, дівчата-інтернатівці з чорними і глибокими тінями під очима, старий маляр з чорними нігтями і чорними зубами, біженець темнолиций, жовтозубий. Автор виділяє чорним кольором також натовп, який може розправитись з людиною: «І ватави – чорний, мовчазний, слідує за ними, напружено й недовірно, так і дивишся – вступиться, розірвуть на шматки» [5, с. 251].

У тексті роману дуже багато залишених собак. Вони теж чорні, «мокрі, сірі, із темними переляканими очима», «темні з жовтими підпалинами».

Важливою рисою письменника у використанні кольорів є контрастність, що особливо помітно.

Образотвірчій меті у художньому мовленні підпорядковується вживання колороназв як складових елементів семантико-асоціативних опозицій: білий – чорний. Поняття, що тягнеться довкола, «білі від снігу, чорні від ґрунту на зламах», «в снігу

чорніють кинуті кимось речі», «засніжена долина, посеред якої чорно грузне зимовий ліс» [5, с. 266–267]; «Білі поля й чорна проталина траси» [5, с. 323]; «темні пси на білому тлі» [5, с. 324]; «Біжить і ловить боковим зором злагодженої злий рух чорний крапок на білому полотні...» [5, с. 324]. Одного із бійців Паша назвав пінгвіном через одяг: «Білий маскхалат, чорна пухка куртка. На пінгвіна схожий, думає Паша: чорний верх, білий низ» [5, с. 239].

Ми звернули увагу, що хроматичні кольоропозначення (ті кольори та їх відтінки, які ми розрізняємо в спектрі (червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий, коричневий), у тексті роману є. Такими кольорами автор змальовує транспорт, деякі предмети будівель, але вони з темним відтінком: «...з-за рогу на привокзальну вивалюється танк – брудний, зелений...» [5, с. 78]; «...пролінив болютного кольору маршрутка...» [5, с. 103]; «Потім до школи під'їжджає старий коричнева «таблетка», кольору розмоклого господарського мила...» [5, с. 24]; «Стіти «жигуль», третя модель. Зогнили крила, заліплені пластиліном» [5, с. 291]; «ворони сині, металеві» [5, с. 55]; «синя фарба віконних рам» [5, с. 251]; «фарбована в жовтий труба газогону» [5, с. 56]; «Вокзал фарбований у жовте, але під дощем фарба стала темною, важкою» [5, с. 60]; «Бачить прочинену в двір хвіртку, фарбовану в зелене» [5, с. 164]. Та здебільшого переважає чорний колір: чорна від сажі цистерна, опони, залитий багном, чорний метал, чорна від диму польова кухня, чорний кузов торговельного центру, темні від бруду машини, бетонні блоки так само посічені й чорні від диму).

Червоний колір в «Інтернаті» Жадана не має сильного емоційного заряду радості, святости, урочистості, небуденності, незвичності, казковості. Тут червоний колір символізує небезпеку (варіант крові), це також колір пекла, вогню. Головному герою довелося пройти не одне коло пекла. Червоний колір тут асоціюється з кров'ю, військовими ранами, смертю. «Мокра підлога вимащена глиною кольору крові» [5, с. 311]; «...білий лікарський халат залито кров'ю...» [5, с. 312]; «...помічає на лезі згустки рудих крові...» [5, с. 303]; «кривава каша посеред випаленої трави» [5, с. 165].

На основі встановленого асоціативного зв'язку з насильством червоний колір набуває значення «страшний», «напружений», «тривожний», «негативний», «демонічний». Ми звернули увагу, що червоним кольором позначені руки, очі людей і тварин: «Ганс бере й уважно водить червоними перемерзшими пальцями з чорної землею під нігтями вздовж рядків» [5, с. 37]; Ніна «...простягає руки, гріє червоні долоні» [5, с. 155]; «... і обличчя у них особливо темні, а рухи важкі й нервові, й очі в них червоні від злості та диму...» [5, с. 35]; «А за ним іде другий, зовсім молодий, соплицей якийсь, із червоними, злими й припухлими очима» [5, с. 65]; Альоша «втягає з кишені червоні долоні, дихає на них холодним повітрям, шморгає відмороженням носом, дивиться кривавими білками» [5, с. 83]; Паша дивиться червоними очима, в малого «очі теж червоні – від дощу й безсоння» [5, с. 282].

Символізм червоного кольору багатозначний, але у романі він символізує ворожнечу, помсту, війну, агресивність, боротьбу.

Жовтий колір, як і червоний, є багатозначним. Це не лише колір золота, сонця, але й колір тривоги, колір війни, смерті, хвороби, потойбічного світу. У С. Жадана ми викликає негативні асоціації. Автор часто розповідає про те, як гримить і зблискують жовтими вогнями небо. Жовтий мергвий сніг, жовта мокра трава, жовте неприбрані листя нагадують про щось віджиле, мертве. У одного з місцевих Паша помічає безумно жовте око, як у небіжчика. Погляд у нього прискіпливий, з жовтою ненавистю в очима.

Нагрішили ми і на золотий колір, який автор використовує для змалювання інею (залишаючи по собі золоті вихори інею) [5, с. 225]).

Серед кольорового розмаїття важливе місце посідає епітет на позначення сірого, який має розгалужену систему семантичних варіантів. Поширене вживання цього кольору в значенні «безликий», «невизначний», «нічим не примітний» [4]. Напр.: «Помітила ший замотані сірі від цегляного тилу хустки» [5, с. 20]; «На пагорбах стоїть сіра ажжа будівля» [5, с. 125]; «В тумані можна розпізнати сірі покрівлі, темні машини» [5, с. 139]; «... і вони помічають біло-сірого кольору пасажирський автобус із пошкодженими вікнами...» [5, с. 58]; «видно терикони і сірі блоки будівель» [5, с. 267].

Сірим є не тільки предмети, але й люди, тварини: «За кермом сидить ігуана – сірий від безсоння, наляканий і злий. ... І поруч із ним, на сусідньому сидінні, сидить мопсик в ондатровій шапці й сірому пальті – теж наляканий, теж сірий» [5, с. 245]; «За дверима стоїть Ніна, директорка, ... У в'язаних теплих гетрах, чорному светрі, сірий, теж в'язаний, жилетці. На сіру ворону схожа» [5, с. 117]; «Директорка осідає у свої чорний офіційний костюм, сіріє обличчям і від цього відразу стає старішою» [5, с. 11]; «Наша скошує погляд – так і є, пес. Як він тільки сюди прибився: мокрий, сірий, із темними переляканими очима» [5, с. 74].

Сірий – «внескравий, тьмяний, безбарвний, однотонний... хмарний, похмурий» [4, с. 1324]. Герой виривається з білої пастки і потрапляє у сіру, а вона така ж страшна, як і попередня: «Враз стає сіро і похмуро. ... Озирається й бачить рівне сіре тло, що розкортається довкола, обступає його, не даючи жодного шансу на порятунок, і від цієї неохопної сірості стає йому так моторошно, що в нього звідкись з'являються нові сили...» [5, с. 289].

Сірий колір позначає одноманітність, порожнечу життя, духовну і моральну відсутність. Персонажі невеселі, перелякані, тому їхній душевний стан автор відтворює через сіру кольороназву. Розпач від побаченого і пережитого, де нема порятунку нікому і стає спонукає змальовувати все у темних кольорах. «Чорне... поле, де-не-де сіре, аж до синього...» [5, с. 50]; «небо... із синім відливом на сірому тлі» [5, с. 81]; «І вже ціла купа первачка біжить підтопцем, добігає до перших дерев, що під сірим січневим небом повітря тійней не відкидають» [5, с. 270].

Поруч із сірим виділяється срібний (срібло) – «кольором і блиском схожий на срібло», «блискучий від місячного сяйва», «про сірувато-білий колір, блиск чогось чужого» [3, с. 1380]. Автор пише: «За вікнами розливається темне срібло січневого неба» [5, с. 76]; «... хоча потому небо зачинається, мов двері ліфта, і знову стає срібно в колі» [5, с. 59]. Туман створює «суцільне молочне тло, срібно-тьмяне, безкінечне» [3, с. 133]. Боець змальований зі «срібним брудним волоссям» [5, с. 22].

Ми зафіксували також сивий – «який утратив своє забарвлення, став білим, срібно-сірим (про волосся)» [3, с. 1311]. Йдеться про бійця, якого Паша називає сивим через свину, не знаючи його імені («Сивий повертається... Сивий підходить до дверей» [5, с. 80]).

Колір свинцевий – «темно-сірий, кольору свинцю, який здається значним вагою, важким» [3, с. 1297], автор уживає на позначення неба: «Переможно скидає руки людини – до свинцевого неба, з якого починає сипатись сніг» [5, с. 289].

Як бачимо, у романі Сергій Жадан використовує темні барви. Частотність застосування темних кольорів несе семантичну домінанту безладу, смерті, розпачу, безнадії, смутку, ненависті. І все ж не можемо констатувати, що темнота перемагає, що і білий колір – колір порожнечі, смерті. Адрже на останніх сторінках роману помітимо відчутну перемогу білої барви, світла, що асоціюється з денним світлом, з

чарівною силою, виходом із пітьми: «...і лише біле світло витікає очі, і світла цього стільки, що крім нього, немає нічого, лише світло, лише воно й більш нічого. ...Світло стає все більше, воно заливає собою все довкола, його стає так багато, воно витовпнює собою все. Так, ніби життя складається лише зі світла, так, ніби в цьому світі зовсім немає місця для смерті» [5, с. 324–325].

Отже, використання кольору – одна з найбільш індивідуальних рис бачення світу письменником і втілення його в тексті, тому вивчення барволексем дає нам можливість глибше проникнути в художній світ автора. Отримані результати дозволяють визначити роль барволексем, виявити основні тенденції колірної картини світу творів Сергія Жадана.

У подальших розвідках планується дослідження літературно-художніх антропонімів з колірним компонентом.

Література

1. *Вегеш А.* Символічна функція кольору в романі Любка Дереша «Трохи пітьми, або на краю світу». *Освіта Закарпаття*. Науково-методичний журнал Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. № 21. Ужгород, 2015. С. 72–77.
2. *Вегеш А.* Стилістична роль літературно-художніх антропонімів роману «Червоний» Андрія Кокотюхи. *Лінгвістичні дослідження* : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2018. Вип. 48. С. 231–237.
3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. *Естетична функція кольору в романах Павла Загребельного*. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/716.html> (дата звернення: 07.03.2019).
5. *Жадан Сергій*. Інтернат [Текст] : роман. Чернівці : Меридіан Чернівці, 2017. 336 с.
6. *Потапенко О. І., Дмитренко М. К.* Словник символів. URL: <https://studfiles.net/preview/5252915/page:10/> (дата звернення: 05.02.2018).
7. *Улора Ганна*. Сергій Жадан написав роман про АТО. URL : <https://ukr.lb.ua/culture > 2017/08/23/> (дата звернення: 12.11.2018).

Referenses

1. Vehesh, A. (2015), *Symbolic function of color in the novel «A little bit of darkness or on the edge of the world» by Lubko Deresh* [Symbolichna funktsiia koloru v romani Liubko Deresha «Trokhny pitmy, abo na kraiu svitu»], Education of Transcarpathia. Scientific and Methodological Journal of the Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education. No. 21. Uzhgorod, pp. 72–77.
2. Vehesh, A. (2018), *Stylistic role of the proper names of the literary hero in the novel «The Red» by Andriy Kokoityukha* [Stylistychna rol literaturno-khudozhnykh antroponimiv romanu «Chervonyi» Andriia Kokoityukhy], Linguistic research: Collection of scientific works of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Kharkiv, No. 48. pp. 231–237.
3. *Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with attachments and additions) / Compiler and editor in chief V. T. Busel* (2005) [Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / uklad. i holov. red. V. T. Busel], K., Irpin, Perun, 1728 pp.

4. *Aesthetic function of color in the novels by Pavlo Zagrebelnyj* [Estetychna funktsiia koloru v romanakh Pavla Zahrebelnoho]. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/716.html> (date of reference: 07.03.2019).

5. Zhadan, Sergiy, (2017), *Boarding School* [Internat]. Text: novel. Chernivtsi: Meridian Chernovitz, 336 p.

6. Potapenko, O. I., Dmitrenko, M. K., *Dictionary of symbols* [Slovnnyk symboliv], URL: <https://studfiles.net/preview/5252915/page:10/> (date of reference: 05.02.2018).

7. Ulyura, Hanna, *Sergiy Zhadan wrote a novel about antiterrorist operation* [Serhii Zhadan napysav roman pro ATO], URL: <https://ukr.lb.ua/culture/2017/08/23/> (date of reference: 12.11.2018).

А. И. Вегеш,

*Ужгородский национальный университет,
кафедра украинского языка*

РОЛЬ ЦВЕТА В РОМАНЕ СЕРГЕЯ ЖАДАНА «ИНТЕРНАТ»

Статья посвящена изучению роли цвета как составной поэтического стиля Сергея Жадана в романе «Интернат». Исследованы особенности и функциональное наполнение цветоименных лексем, которые переплетены с сюжетом произведения потому, что цвет отражает восприятие автором мира, имеет особенное идейное наполнение и сильное эмоциональное влияние на читателя.

Ключевые слова: белый цвет, свет, символическое значение, темнота, цветоименные лексемы, черный цвет.

A. I. Veshesh,

*Uzhgorod National University,
Department of Ukrainian language*

ROLE OF COLOR IN THE NOVEL «BOARDING SCHOOL» BY SERHIY ZHADAN

The article is devoted to the study of the role of color as a component of the poetic style of Serhiy Zhadan. The peculiarities and functional loading of color-lexemes, which are inextricably linked with the plot of the work, are investigated, because the color reflects the author's perception of the world and has an important ideological load and a powerful emotional influence on the reader. The lexicon on the marking of colors attracts attention due to its semantic richness, the activity of use, the diversity of sources of origin.

The object of the research is the novel «The Boarding School» by Serhiy Zhadan.

The subject of the research – lexemes on the designation of color, removed by a continuous sampling from the aforementioned novel.

The following methods are used to solve the tasks of the research: descriptive, method of component analysis, method of functional-stylistic analysis.

We investigated the role played by color in the system of individual style of Serhiy Zhadan, and also established the peculiarities of the symbolic use of color. In the novel most often appear black and white colors – achromatic, which differ from each other only in brightness. Here also can be counted all the intermediate between them colors of gray. The author places a lot of space on the description of the terrain, the sky, people, and the black

color accompanies the protagonist all the time. It is proved that the black and white colors in the novel by Serhiy Zhadan appear in pairs, complement each other. Both the white and the black colors in the novel «The Boarding School» are the colors of sorrow, war, devastation, suffering, pain, fear, hopelessness.

An important feature of the writer in the use of colors is the contrast, which is especially noticeable. The purpose of the creating of images in artistic speech influences the use of color-names as components of semantic-associative oppositions: *white – black*.

The red color in the «Boarding School» by Zhadan does not have a strong emotional charge of joy, holiday, celebration, irreducibility, strangeness, fabulousness. Here the red color symbolizes danger (variant of blood), it is also the color of hell, fire. The protagonist had to pass many circles of hell.

The obtained results allow to determine the role of color-lexemes, to reveal the main tendencies of the color picture of the world of works by Serhiy Zhadan. Language material can be used in teaching sections of lexicology and stylistics.

Key words: color-lexeme, white color, color-name, light, symbolic meaning, darkness, black color.

УДК 81'367:801.6

Ю. В. Зоріна

канд. філол. наук

Вінницький технічний коледж

Циклова комісія філологічних дисциплін

викладач української мови

В. СТУС: СИНТАКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ

У статті розглянуто синтаксичні інновації в поетичному мовленні В. Стуса, виявлено комунікативно-функційну сутність поняття «сегментована конструкція», схарактеризовано функції конструкцій з називним уявленням та визначено місце сегментованих конструкцій зі значенням теми у поетичному мовленні автора.

Ключові слова: парцеляція, сегментація, сегментовані конструкції, називні уявлення, називний теми.

Постановка проблеми. Поетична система В. Стуса поєднала різноманітні прийоми творення стилістично навантажених мовних одиниць, їхні синтаксичні модифікації засвідчила набуття нових експресивних відтінків із наскрізним підпорядкуванням мовно-естетичним завданням. Сегментовані конструкції зі значенням теми є традиційним об'єктом дослідження поетичного мовлення. Інноваційні процеси, які знайшли відображення в поезії, визначили можливість окреслити тенденції розвитку нової синтаксису поетичного мовлення. Нові тенденції в синтаксисі найбільше виражені в синтагматичній розчленованості, тому саме конструкції з послабленим показником синтагматичного зв'язку й належать до експресивного синтаксису. Отже, мета розвідки – окреслити синтаксичні інновації в поезії В. Стуса.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальна проблема експресивного синтаксису й членованих конструкцій постає перед мовознавцями, починаючи з 60-років XIX століття. Сегментовані конструкції є одним із надзвичайно продуктивних